

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

Verheugd over de genade Gods

Dewelke (Barnabas) daar (in Antiochië) gekomen zijnde, en de genade Gods ziende, werd verblijd.

Hand. 11 : 23a.

Natuurlijk zal iemand zeggen, we moeten ons verblijden over de genade Gods. Dat hoort zo!

Ja, maar dan moet U ook de genade Gods zien! Als ge die genade niet ziet, hoe zult ge u dan verblijden?

En dat zag Barnabas daar in Antiochië heel duidelijk, hoe Gods genade er werkte en hij genoot ervan.

Wat was er dan gebeurd in Antiochië?

Wel, daar was een gemeente van Christus gekomen, in die grote Syrische stad, die zover van Jeruzalem lag.

Antiochië was de derde stad van het grote Romeinse rijk (na Rome en Alexandrië), een handelsstad met misschien wel een half miljoen inwoners.

Dat was ook al een wonder Gods, dat daar in die grote heidense stad een gemeente van Christus gekomen was.

De vijanden der kerk hadden de gemeente in Jeruzalem zwaar vervolgd en getracht Gods werk te verijdelen, maar 't gold ook hier: 't bloed der martelaren was 't zaad der kerk.

Door de vervolging werden de gelovigen verstrooid naar alle kanten, o.a. ook naar 't noorden tot in Phenicië en tot Cyprus en Antiochië toe.

Maar de verstrooide stammen Israëls, de christenen, konden zich niet stil houden, doch begonnen 't Evangelie te brengen aan de Joden, die er woonden.

Wat de vijanden der kerk ten kwade gedacht hebben, heeft God ten goede gedacht: zo werd 't Evangelie tot in de verste streken verbreid.

Evenwel: de verstrooide christenen predikten eerst de Joden het Evangelie. Ze gingen eerst naar de synagoge, ze konden eerst niet verder komen!

Wij zullen hen dat niet kwalijk nemen.

't Was niet goed, want wij lezen vlak voor ons verhaal, hoe Petrus aan Cornelius, de Romein, de blijde boodschap bracht en hoe Cornelius zelfs ingelijfd werd in de kerk.

Dat was voor Petrus ook heel wat geweest, Petrus wilde er ook niet aan! „Geenszins Heere!”, 10 : 14.

Maar: „zou iemand 't water kunnen weren, om dezen te dopen, die evenals wij de Heilige Geest hebben ontvangen?”, 10 : 47. Wel was er eerst nog tegenstand geweest bij de broeders te Jeruzalem, ook zij moesten tenslotte erkennen: „Zo heeft dan God ook de heidenen de bekering ten leven geschonken”. 11 : 18. Dit was Gods werk, Gods wil, 't bevel van Christus.

We moeten ons 't echter maar eens voorstellen: eeuwen en eeuwen was er een diepe kloof tussen Israël en de heidenen geweest. Dat stond tegenover elkaar als: rein en onrein, kinderen en hondkens.

Om dan die stap te doen, om in te gaan tot mannen, die de voorhuid hebben en met hen te eten!, 11 : 3.

Doch dat gebeurde ook in Antiochië: er waren enkele Grieks-sprekende Joden-christenen, die ook tot de Grieken, tot de heidenen spraken en hun de Heere Jezus predikten. Deze predikers gingen „over de streep” en deden als Petrus. „En de hand des Heeren was met hen en een groot aantal kwam tot het geloof en bekeerde zich tot de Heere”,

vs 21. Ze waren dus wel in de rechte weg, ze deden volgens het bevel van Christus, God zelf gaf Zijn zegen en kracht. Zo werd in Antiochië een grote gemeente vergaderd.

Maar u moet 't zich eens indenken: een **gemengde** gemeente, van Joden- en heiden-christenen en denkkelijk waren de heiden-christenen in de meerderheid! Hier wordt maar niet één man of één gezin toegevoegd uit de heidenen, maar **een groot aantal!**

Dat was nog niet eerder gebeurd. En 't bericht kwam ook de gemeente te Jeruzalem ter ore. En de broeders van Jeruzalem zonden een afgevaardigde naar Antiochië, n.l. Barnabas, een goed man, vol van geloof en van de Heilige Geest, om eens te zien, hoe 't daar in Antiochië met de gemeente toging.

Dat de broeders in Jeruzalem Barnabas zonden, behoeft nog niet „hiërarchisch” of bemoeizuchtig te zijn.

De apostelen in Jeruzalem hadden inderdaad toe te zien, of de gemeenten recht vergaderd werden en de bediening des Evangelisch geen schade of lasten ondervond.

En de gemeente te Antiochië trok de aandacht!

En we lezen: dat Barnabas, toen hij in Antiochië gekomen was, zich verheugde!

Toen hij daar kennis maakte met die grote gemeente, die **gemengde** gemeente, waarbij zoveel heiden-christenen waren, kwamen er geen diepe rimpels in z'n voorhoofd en schudde hij niet bezorgd zijn hoofd en zei niet: „Broeders, zou dit wel gaan? Er zijn onder u zulke grote verschillen! Is dat hier wel een eenheid? Kunt ge wel met elkaar omgaan?”

Neen, toen Barnabas zag dat grote getal christenen, die uit hun heidense omgeving waren getrokken en die nu luisterden naar het Evangelie en die andere mensen geworden waren, toen zag hij daarin Gods genade, dat de Heere hier in Antiochië zoveel heidenen had getrokken uit de duisternis en had overgebracht in 't Koninkrijk van de Zoon Zijner liefde, toen was hij niet angstig bezorgd voor de toekomst, toen stond hij er niet kritisch naar te kijken, maar was hij hartelijk blij!

Hij zag, wat een groot werk, de Heere deed aan Zijn kerk, hij zag de Heere werken met Zijn kracht en genade en daarom kon hij zo blij zijn. Vele Jeruzalemse priesters verwierpen het Evangelie van Christus, en zie, een groot aantal heidenen wordt door de Heere

UIT DE INHOUD:

Verheugd over de genade Gods	C. S.
Om de erkenning van de Antithese (II)	C. V.
Kerken in Schotland (XI)	J. M.
Ons zingen in de kerk	D. W. L. M.
Brieven uit het Verre Westen	W. v. d. K.
Boekbespreking	H. J. J.
Verslag over de Bibliotheek der Theol. Hogeschool	
Kort verslag van de vergadering van de deputaten-curatoren der Theol. Hogeschool	
Persschouw	C. V.
Kerknieuws	

toegebracht. De Heere had deze christenen aangenomen en wie zou ze dan weren?

Nu is het maar de vraag, mijn broeder en zuster, of gij in de kerkvergadering nog de genade Gods ziet vandaag! De Heere vergadert ons door Zijn Geest en Woord, ons allen, wie we ook zijn. Tot zijn kerk. Hij nam ons aan. Met verschillend karakter en aanleg en inzicht.

En die verschillen komen ook wel voor de dag: we lezen niet allemaal hetzelfde blad en zijn niet allemaal lid van dezelfde vereniging. Maar de verschillen, die wij hebben, zijn bij lange na zo groot niet als in de gemeente van Antiochië!

Wij zijn toch allen vrijwel „van Gereformeerden huize”. Maar in Antiochië stamde de één van Abraham, maar de ander uit de heidenen. Dat was een totaal verschillend „nest!” Maar Barnabas was blij: **over de genade Gods.**

Vandaag horen we wel eens zeggen: „Met die broeder kan ik niet meer praten” of: „met die groep zal ik nooit kunnen samenwerken”, of „maar, lees jij „de Reformatie” nog?” of: „ik begrijp niet, dat jij voor „Opbouw” kunt voelen”, enz. enz. Daar zal wel verschil blijven in de kerk.

Dat is ook heel niet erg.

Maar zien we **Gods genade** nog in Zijn kerk-werk? En aanvaarden we elkaar **als broeders, als gekochten**? Dan kunnen we blij, echt verheugd wezen. Want wie zou er zich niet verheugen over Gods werk? En dat werk en die genade Gods kunnen we ook vandaag nog zien.

C. Stam.

Om de erkenning van de Antithese

II

Vierderlei religieus grondmotief

In ons vorige artikel over het boek van Prof. Dooyeweerd hebben we er op gewezen, dat daarin met alle ernst de antithese werd geponeerd tussen de openbaring Gods en alle denken, dromen, hopen van de „natuurlijke” mens.

Het is de antithese tussen tweërlei beginsel, die door heel de mensheid, heel het volk, ja, door ieder mens heen gaat. In principiële, felle tegenstelling met alle doorbraak-ideologie verkondigde Dooyeweerd, zo vernamen we, dat deze antithese ook doorwerkt in heel het organisatorisch leven. En zich daarom ook in het politieke, sociaal-economische, culturele leven met onverzwakte kracht openbaart.

Daarna hebben we aandacht gevraagd voor wat Dooyeweerd noemde het „christelijk grondmotief”. Hij predikte — want wat hij in dit opzicht deed is niet filosoferen, maar prediken — dat dit christelijk grondmotief bestaat in de realiteiten van schepping, zondeval en verlossing, zoals deze door Gods Woordopenbaring worden bekend gemaakt en via het geloof in de Schriften het ganse menselijke leven van binnenuit gaan beheersen. Dit grondmotief is geen wijsgerige of theologische stelling. Neen, het is als door Gods Geest geopenbaarde waarheid de drijfkracht van het leven van hen, die erdoor gegrepen werden. Het vormt van binnen uit hun kijk op de wereld en de mensen Voor wie deze openbaring Gods aangaande de schepping, de val, de verlossing door Jezus Christus zijn overwonnen, is het onmogelijk de wereld

Onder ons gezegd: goede lectuur is veel waard. Werkt daarom met „OPBOUW“-nummers, dan komen er méér abonné's.

anders te zien dan als door God geschapen, in Adam gevallen en radicaal verdorven geworden, en bovenal als door Jezus Christus en zijn Geest principiëel verlost en vernieuwd. Of, anders gezegd: wie door deze fundamentele waarheden werden overwonnen, laten zich bij al hun onderzoek van en werken in deze wereld daardoor zonder enig compromis leiden.

* * *

Het is nu zo — en speciaal ook daarop wijst Dooyeweerd met alle nadruk, dat de mensen altijd door een of ander religieus grondmotief beheerst worden. Een mensenhart is onrustig totdat het rust vindt in God. Daarom zoekt dat hart hartstochtelijk naar die rust. Het kan niet zonder een macht, die het beheerst en waaraan het zich overgeeft en waarin het de rust hoopt te vinden. En wanneer het de woordopenbaring Gods en daarin en daardoor de levende God zelf verwerpt, vervalt het aan de afgoden. Ook al zijn de mensen zich daarvan niet bewust — en dat is dikwijls het geval — zij hebben iets dat hun laatste grond, zekerheid, hoop, vreugde is. In de eindeloze reeks afgoderijen, oude en nieuwe, zien we het trieste resultaat van dit zoeken der mensen naar de „vaste grond“, de laatste zekerheid, de onaantastbare rust der mensen. De geschiedenis is een aangrijpend schouwspel van het zoeken, het worstelen der mensen om tot die laatste vastheden en zekerheden te komen en daaruit te leven. Daarvoor zijn onmetelijke schatten aangewend, hebben miljoenen en miljoenen in dikwijls ontzaglijk zware arbeid gezwoegd, daarvoor is een eindeloze reeks offers gebracht, soms zelfs de zwaarste die een mens brengen kan.

Het is nu een hoofdmoment in de arbeid van Dooyeweerd geweest na te vorsen welke religieuze visies, overtuigingen, grondmotieven in het leven der mensheid — althans die van het Avondland — een beslissende rol hebben gespeeld. Dat was een uiterst zware opgave. Want slechts zeer zelden treedt dat, waardoor het mensenleven uiteindelijk wordt beheerst, klaar en helder aan de dag. De laatste motieven, waardoor een man of een menselijke gemeenschap uiteindelijk worden geleid en beheerst, werken veelal ondergronds. Zo, dat zij die er door geleid worden zich daarvan dikwijls zelf niet eens bewust zijn. Het is een van de meest ontroerende dingen in de wereld, dat de mensen er dikwijls geen besef van hebben welke de stuwende krachten zijn, die hun hart en de uitgangen van hun leven bepalen. Vooral ook hieruit blijkt, dat de mensen van gisteren zijn en niet weten. De verduistering door de zonde openbaart zich misschien nergens ernstiger dan hier. De mensen hebben hun ideeën omtrent waar, goed, schoon. Ze zwoegen om tot de kennis te komen, om het leven op te stuwen tot groter rijkdom, geluk, vrede — maar door welke goden ze daarbij beheerst worden, aan welke macht zich hun hart in feite heeft overgegeven, dat weten ze veelal niet.

Dooyeweerd heeft het steeds als een essentiële deel van zijn levenstaak gezien, bij alle denkers met welke hij in contact trad aan te tonen, dat ze in hun denken, hun wetenschap, hun filosofie uitgaan van bepaalde niet-wetenschappelijke, voor-wetenschappelijke overtuigingen, oftewel van een bepaald geloof. En dan voorts van welk geloof ze in concreto uitgaan, welke de „inhoud“ is van dat geloof. Of, met andere woorden, dat alle denkers, al beseften ze dat niet, al verfoeiden ze de idee daarvan, bij hun denken uitgaan, in hun denken beheerst worden door een of ander grondmotief.

Het is een boeiend soms bijna dramatisch schouwspel te zien hoe Dooyeweerd met zijn opponenten worstelt om de diepste intenties, uitgangspunten, motieven van hun denken voor henzelf en alle meelevenden bloot te leggen, hen in hun wetenschappelijke arbeid wat de grondmotieven daarvan betreft, te ontmaskeren. Hierin ziet Dooyeweerd, het zij even terloops opgemerkt, de apologetische taak van de christelijke wetenschap, met name van de christelijke filosofie. Een

geloofsovertuiging kan nooit met redelijke, met wetenschappelijke argumenten worden bijgebracht. Die ontstaat ten gevolge van krachten, welke op een veel dieper niveau werken dan dat waarop de wetenschappelijke de redelijke argumenten worden gehanteerd en effect sorteren. Daarom kan een geloofsovertuiging ook nooit met redelijke argumenten worden vernietigd. Maar wat wel mogelijk is, dat is met niet-christelijke wetenschapsmensen worstelen om hen te laten zien, dat uiteindelijk ook hun ganse wetenschappelijke arbeid en overtuiging gedragen wordt door de religieuze positiekeuze van het hart, of, met andere woorden, door een religieus grondmotief wordt beheerst. En als dat gelukt zullen ze moeten toegeven, dat het ook in de strijd op wetenschappelijk terrein uiteindelijk niet gaat tussen wetenschap en wetenschap en nog veel minder tussen geloof en wetenschap, maar dat het ook daar gaat om een strijd van geloof tegen geloof.

* * *

Als vrucht van jarenlang onderzoek is Dooyeweerd nu tot het inzicht gekomen, dat in de mensheid van het Avondland gedurende de door historisch onderzoek benaderbare tijd vier religieuze grondmotieven een beslissende rol hebben gespeeld.

Vooreerst was er het religieuze motief van **vorm-materie**. Daarna heeft, ten gevolge van de prediking van het evangelie, het woord Gods omtrent **schepping, zondeval en verlossing** de geesten onder beslag gekregen. Als een rooms-katholieke kerk uit de oud-christelijke groeit, krijgt met haar het grondmotief van **natuur en genade** een geweldige invloed op de westerse mensheid. Terwijl ten slotte, na de tijd der reformatie, als gevolg van de toenemende saecularisering der christenheid het modern-humanistisch grondmotief van **natuur en vrijheid** zijn tienduizenden gaat verslaan.

Reeds jaren geleden heeft Dooyeweerd deze vier grondmotieven besproken. Zo b.v. in een bekend artikel in **Philosophia Reformata**. En over het griekse grondmotief schreef hij breedvoerig in zijn **Reformatie en Scholastiek I**. In het boek dat wij bespreken wordt dat eveneens gedaan. Maar dan op een zo populair mogelijke wijze. Zo, dat iedere meelevende broeder, die de moeite neemt aandachtig te lezen en te doordenken wat hij las, het betoog volgen kan.

Waar ik in dit verband speciaal op wil wijzen is het uitermate belangrijke van de kennis van deze grondmotieven. We leven in een wereld, waarin een inderdaad onoverzienbare hoeveelheid ideeën, opvattingen, beginselen, idealen worden gepredikt. Wie er kennis van wil nemen wordt al heel gauw verbijsterd door de verwarrende hoeveelheid daarvan. Ten gevolge van deze chaos van beginselen en overtuigingen is het leven der grote massa ontworteld, het is aangetast door een chronische onzekerheid. Normloos, stuurloos, richtingloos worden de miljoenen voortgesleept — niemand weet waarheen. En door die veelheid van ideeën is het bovendien ontzaglijk moeilijk de strijd tegen al die dwalingen principiëel en effectief aan te binden.

In deze situatie is het nu van groot belang na te gaan hoe Dooyeweerd om zo te zeggen door die verwarrende veelheid van opvattingen en stelsels heeft heengekeken en de beheersende ideeën, die diepste motieven daarvan heeft ontdekt. Om dan onder zijn leiding tot het inzicht te komen, dat Bavinck gelijk heeft gehad, toen hij er op wees, dat de mensheid uiteindelijk slechts van zeer weinig grondgedachten heeft geleefd. Dooyeweerd heeft het overtuigend aangetoond, dat wat de westerse mensheid bewoog en beweegt, dat wat haar geestelijk leven beheerst, dat dus de bonte veelheid van stelsels en ideeën, van levens- en wereldbeschouwingen ten slotte niet anders zijn dan variaties van slechts een paar themata. Namelijk van de vier genoemde. En dat wie deze themata kent zich betrekkelijk snel en ook grondig kan oriënteren in de ontstellende verwardheid van wat men het geestelijk leven der mensheid noemt.

Nu is het zo, dat deze vier grondmotieven, welke het leven der westerse mensheid beheersten en beheersen niet zonder meer geëördineerd mogen worden. Er is tussen hen een typische relatie, zowel van tegenstelling als van overeenkomst. Vooral daarover spreekt Dooyeweerd in zijn boek. En in 't bijzonder wat hij daaromtrent zegt is van eminente betekenis.

In het oud-griekse grondmotief van vorm-materie komen we in aanraking met puurheidens denken. Wij stuiten daarin namelijk op een onverzoenlijke tegenstelling in het griekse afgodisch-religieuze bewustzijn. Enerzijds van de oude natuur-godsdiensden, de afgodendiensten, welke concrete gestalten zijn van de vergoddelijking van de vormloze stroom van het leven die in een eeuwige cirkelgang steeds in zich terugkeert en waaruit alle individuele leven opkomt en ook altijd weer ondergaat. En anderzijds van de olympische, stralende, onsterfelijke „vorm“-goden van bovenzinnelijke (niet zichtbare) gestalten en persoonlijke gedaante, welke de „moeder-aarde“ hebben verlaten en nu op de berg Olympus tronen.

De eerste vorm van afgoderij was de vergoddelijking van de **natuur**-zijde van het geschapene. Speciaal van het eeuwige vloeïende leven dat zich als een geweldige kracht doet kennen in het wonder van het uitbottende leven, in het mysterie van de geboorte. In de tweede stuiten we op een verabsolutering van het menselijke vermogen tot vorming van het creatuurlijk gegeven, dus van het cultuur-vermogen van de mens. Deze twee vormen van vergoddelijking staan tot elkaar in een permanente onoverwinnelijke spanning. Ze bepalen elkaar omdat ze beide de vergoddelijking zijn van iets dat geschapen is en dat als zodanig zonder het ander hier nooit voorkomt of voorkomen kan. Maar juist als vergoddelijking daarvan, d.w.z. als het absoluut stellen daarvan, sluiten ze elkaar radicaal uit, ja, heffen ze elkaar op.

In radicale antithese met deze afgoderij staat de openbaring Gods in Jezus Christus, die als woordopenbaring tot de mensheid komt. Zij keert zich radicaal tegen iedere vorm van afgoderij met het geschapene. Deze openbaring predikt met goddelijk gezag dat de kosmos zijn ontstaan te danken heeft aan een scheppende daad Gods, dat deze wereld in Adam gevallen is, radicaal werd verdorven en nu rust onder Gods toorn, maar dat zij ook en bovenal principiëel in Jezus Christus is verlost en door de Heilige Geest wordt geheiligd tot zijn dienst.

Het is nu evenwel zo, dat in de loop der geschiedenis de grote denkers in de christelijke kerk gepoogd hebben het genoemde grondmotief der griekse cultuurwereld op een of andere manier aan te passen en in te voegen in de boodschap der goddelijke woordopenbaring. Het resultaat van dat pogen vindt men o.a. in de bekende roomse constructie van „natuur“ en „genade“. Volgens deze constructie is de mens een „natuurlijk“ wezen bestaande uit een „redelijke ziel“ en een „materie-lichaam“. Die redelijke ziel — ze wordt gekenmerkt door het denkvermogen — is de onzichtbare „wezensvorm“ van het lichaam en tegelijk een onsterfelijke „substantie“, die ook los van het lichaam kan bestaan. Bij de schepping van de mens gaf God aan deze evenwel ook nog een „bovennatuurlijke genadegift“, een bovennatuurlijk vermogen van denken en willen, waardoor hij in de rechte gemeenschap met God kon blijven. De zondeval bestaat nu daarin, dat de mens die bovennatuurlijke genade-gift verloor. Na zijn val is hij voorts niets meer dan een „natuurlijk“ mens, welke geconcentreerd is in en steeds geleid wordt door het „natuurlijk licht“ der rede. Maar die „natuur“ zelf is door de zonde niet aangetast. Zij bezit als „blote natuur“ de haar inklevende zwakheden. En ze is door het verlies van de „bovennatuur“ nog extra verzwakt. Maar zij is niet **verdorven** geworden. Door eigen kracht kan ze komen tot „natuurlijke“ kennis, „natuurlijke“ zedelijkheid, „natuurlijke“ godsdienst. Zij volgt de haar ingeschapen „natuurwet“, welke een betrekkelijke eigenmachtigheid bezit ten opzichte van de „ge-

nade". De verlossing van de mens bestaat nu voorts hierin, dat de mens weer de „genade”, de geschapen heiligmakende genade, ontvangt, waardoor hij tot een hoger leven, tot een leven in de staat der genade gebracht wordt. Deze genade kan een mens evenwel alleen ten deel vallen door bemiddeling van het roomse kerkinstituut. En dan weer speciaal door middel van de sacramenten. Door „natuurlijke” goede werken kan evenwel deze genade worden voorbereid en verdiend.

Het is zonder meer duidelijk, dat dit nieuwe religieuze grondmotief ten gevolge van griekse denkmotieven het schriftuurlijk grondmotief verwingt en verknoeit. Want het poneert een innerlijke tweespalt in het geschapene! Het „natuurlijke” staat immers als het lagere, onvolkomene, tegenover de „genade”. De zondeval betekent dus beslist niet een radicale verdorvenheid. Neen, door de zonde wordt iets verloren, terwijl de rest — de „natuur” — wezenlijk onveranderd

blijft. En de verlossing bestaat in het terug ontvangen van wat verloren ging, n.l. van de bovennatuurlijke genadegift. De draagwijdte van zondeval en verlossing wordt zo beperkt tot de bovennatuurlijke sfeer der genade. De „natuur” als een onveranderlijke massiviteit staat buiten de directe werking van zonde en genade.

Dit is het roomse grondmotief van „natuur” en „genade”, dat overall ten gevolge van het leergezag der roomse kerk, dat haar als goddelijke waarheid predikte en bindend aan de kerkleden oplegde, een enorme invloed op de geesten heeft uitgeoefend en nog steeds uitoefent.

Maar in de reformatie kreeg een nieuw grondmotief vat op de West-Europese mensheid.

Daarover in een, D.V. na een korte vacantie verschijnend, artikel.

C. V.

Kerken in Schotland

1560—1960

XI

De 18e eeuw: kerkelijke afscheidingen

De 18e eeuw is de eeuw van inzinking van het reformatorisch leven in alle landen van West-Europa. Het is de eeuw van het deïsme. Waarneming en experiment suggereerden, dat het heeal geregeerd zou worden door de natuurwetten. Algemeen werd het geloof dat de natuurwet een onveranderlijke wet was. Vandaar dat God hoe langer hoe meer werd beschouwd als een absente Godheid; een Godheid die het universum in beweging had gebracht en die het daarna had overgelaten aan de onveranderlijke „eeuwige” natuurwetten. Natuurlijk bleef er bij het groeien van dergelijke opvattingen en denkbeelden geen plaats voor het geloof in Hem, Die Zich in zijn Woord heeft geopenbaard, Die lééft en Die regééft. En dit bracht mee, dat de vleeswording van het Woord, de wonderen, de profetie, de goddelijke inspiratie van de Schriften beschouwd werden als verouderde leerstellingen, die niet meer pasten in het nu ontdekte wereldbeeld van de „regering” van de „eeuwige”, onveranderlijke natuurwetten. Het was de eeuw van David Hume en van Voltaire. De tijd van de opkomst van de Schriftkritiek. Semler (1725—1791) en Eichhorn (1752—1827) zijn de namen van mannen, die in de wetenschap der heilige theologie, het tijdperk van de Schriftkritiek openden. Zij verwierpen de goddelijke inspiratie der Schrift en weigerden te geloven in wonderen en in de profetie. Christus werd als Leraar hoog vereerd. De nieuwtestamentische leer van behoud door Zijn zoendood werd niet meer aanvaard.

In deze eeuw van inzinking van het reformatorisch leven kwamen de grote evangelische opwekkingsbewegingen, waaraan de namen verbonden zijn van George Whitefield, John Wesley en Charles Simeon.

In Schotland werkte de geest van deze eeuw ook door. Hij kwam het meest tot uiting in de richting van de zogenaamde „moderates”, de gematigden. Deze mensen hielden wel vast aan de papieren der kerk, maar ze waren tegen vurige evangelische prediking, tegen het duidelijke Woord Gods over zonde, ellende en verlorenheid, tegen de prediking van de hel en de verdoemenis; tegen de oproep tot waarachtige bekering. Het waren de lieden, die halverwege onder invloed van de tijdgeest, niet meer stonden op het reformatorisch standpunt, maar die dat zichzelf niet wilden bekennen.

In deze eeuw kwam in Schotland het kerkelijk conflict waaraan de namen verbonden zijn van Ebenezer Erskine en zijn broer Ralph Erskine¹⁾. Zij zijn uit de Kerk van Schotland uitgeworpen tengevolge van hun oppositie tegen de Patronaatswet van 1712. Toen zij uitgeworpen waren stichtten zij de Afscheiden Kerk (Secession Church). Dat was in 1733. Honderd jaar voor de Afscheiding van Hendrik de Cock te Ulrum. Er is

overeenkomst tot op zekere hoogte met de daad van Hendrik de Cock. Toen de synode van de Kerk van Schotland Ebenezer Erskine en vier collega's in november 1733 schorste, beantwoordde Erskine dit met een afscheiding. Hij wilde zich tijdelijk losmaken van een kerk, die z.i. in haar vertegenwoordigend lichaam niet meer als de voortzetting van de oude kerk van Schotland, de kerk der Covenanters beschouwd kon worden. Hij wilde niet breken met de kerk van Schotland zoals die eens was en zoals ze weer worden moest naar zijn overtuiging, maar wilde trouw blijven aan de oude grondslag der kerk en door zijn daad van afscheiding wilde hij bewijzen, dat hij en de zijnen trouw bleven aan de oude presbyteriaanse grondslag. Hendrik de Cock heeft zijn „afscheiding en wederkeer” op dezelfde wijze verdedigd. Het verloop van deze afscheiding van de Erskines was dat in 1742 de Afscheidingsbeweging in tweeën uiteenbrak. Later zijn beide groepen nog weer eens uiteengebroken.

Enkele jaren later brak in de Kerk van Schotland een tweede conflict uit. Om dezelfde redenen als het conflict rond de Erskines. Dat was in 1752, toen Thomas Gillespie schandelijk werd behandeld! Hij voelde er niet voor om via het patronaat predikant in de Kerk van Schotland te worden, omdat hij de Patronaatswet niet in overeenstemming met de Schrift en de Belijdenis achtte. Hij liet zich in Engeland door Doddridge, wiens leerling hij was geweest, tot predikant ordenen, naar het gebruik van de Engelse Independents. Wat hij deed was destijds niet onwettig in de Kerk van Schotland. Men kon langs deze „omweg” tot het predikantsambt in de Schotse kerk komen in die tijd. De generale synode van 1799 verbood deze omweg. Toen hij later in een conflict geraakte naar aanleiding van het patronaatsrecht werd hij tamelijk willekeurig het slachtoffer van kerkelijke tucht. Tot zijn afzetting heeft toen ook meegewerkt het feit, dat hij de kerkelijke weg tot het ambt had „ontdoken”, hoewel hij daarmee niets had misdaan tegen kerkelijke bepalingen. Thomas Gillespie stichtte de „Relief Church” dat wil zeggen een kerk, die vrij was van elke knellende staatsband en overheidsbemoeling. Daarom ook vrij van het kwaad van het patronaatsrecht. De kerkelijke instelling van Gillespie en zijn aanhangers was gematigder dan die van de Erskines. De laatsten waren scherpe en hoekige figuren. Gillespie was meer tolerant ten aanzien van anderen. Hij zocht meer contact met andere ware Christusgelovigen en zocht deze zo mogelijk te verenigen. Toch hadden de hoofdgroeperingen van de afscheiding van 1733 en die van 1752 veel gemeen. De voornaamste reden van hun breken met de Kerk van Schotland was gelegen in hun bezwaar tegen het kwaad van het patronaatsrecht, de besnoeiing van de vrijheid der kerk door overheidsinmenging.

Later zijn de hoofdgroepen van deze twee afgescheiden kerken verenigd tot de Verenigde Presbyteriaanse Kerk (United Presbyterian Church).

Beide grote afscheidingen in de 18e eeuw

werden dus veroorzaakt door de Patronaatswet. Zowel de afscheiding van de Erskines in 1733 als de afscheiding van Gillespie in 1752 hadden in deze wet hun directe aanleiding. Wat behelsde deze wet?

Feitelijk hield deze wet verband met de verhouding kerk-staat in de Schotse kerk. In de documenten der Schotse kerk was geen duidelijke afgrenzing tussen kerk en staat te vinden. „Men kan zelfs zeggen dat het concordaat tussen deze beide voor het grootste deel ongeschreven was. Bovendien droeg de onzekere toestand van de geldigheid van sommige besluiten en acta er niet toe bij om aan deze spanningen een einde te maken, deed die eerder nog toenemen. Beide partijen haalden bij voorkeur de verschillende kerkordelijke bepalingen uit de geschiedenis der kerk aan of bestreden die fel”. Aldus J. de Bruijn in zijn werk over Thomas Chalmers en zijn streven, bladzijde 126.

Dezelfde auteur merkt op dat de moeilijkheden zich samentrokken op het punt van het beroepen van een predikant. In Schotland bestond de gewoonte, welke uit de Middeleeuwen stamde, dat een zogenaamde patroon een nieuwe predikant (vroeger: een pastoor) voordroeg. Meestal lag dit patroonsrecht in handen van een grondbezitter, het stadsbestuur of de kroon²⁾. Ontstond er een vacature dan noemde de patroon de naam van een predikant en sloeg aan de gemeente voor hem te beroepen. Daarna stelde de Classis een onderzoek in naar de geschiktheid van de voorgedragene voor die plaats, waarna deze enkele zondagen voor de gemeente preekte. Op een bepaalde dag kwamen dan de gemeentelieden onder leiding van het moderamen van de classis om het beroep al of niet te bekrachtigen. Aan de mannelijke lidmaten, die gezinshoofd waren, werd het recht gegeven hun bezwaren tegen zulk een candidaat in een zogenaamd „libel” kenbaar te maken. Ging de gemeente accoord met de benoeming dan sprak zij dit uit in het zogenaamde „beroep”, de „call”. De candidaat kon deze dan al of niet aannemen.

Het was een toestand waarbij het recht der gemeentelieden zeer verkort was. Het lag voor de hand dat landeigenaren, die een gemeente financieel voor verreweg het grootste deel onderhielden, soms helemaal onderhielden, zeggenschap begeerden bij het beroepen van een predikant. Maar gezond was deze toestand niet.

De kritiek, die zich in de 18e eeuw hoe langer hoe meer op deze instelling richtte, was voor het grootste deel gebaseerd op de praktijk. Meer dan eens kwam het voor dat slechts een enkeling de voorgestelde candidaat begeerde en de „call” tekende. De bevestiging ging dan toch door.

„Moderates”, de gematigde richting, en de „Evangelicals”, de richting die het overkorte evangelie met kracht gepredikt wilde zien, erkenden beide, dat de kerk vrij behoort te zijn in haar eigen interne aangelegenheden. De „moderates” aanvaardden dat de jurisdictie der kerk vastgesteld werd door het burgerlijk gezag. De kerk mocht volgens hen niet op eigen houtje veranderingen waarin ook aanbrengen. Dat moest naar burgerlijk recht door de overheid gedaan, althans goed gevonden en bekrachtigd worden.

De „Evangelicals” gingen terug, wat deze kwestie aangaat, tot het standpunt der Covenanters, dat namelijk de kerk macht bezit om eigen recht te ontwikkelen en in geestelijke zaken zelf te beslissen³⁾.

J. Meester.

¹⁾ De Erskines werden in de kringen der afgescheidenen in de vorige eeuw nog ijverig en door velen met instemming gelezen, vooral in verband met de kwestie van 't zogenaamd algemeen aanbod der genade. Men leze wat Prof. C. Veenhof over hen heeft meegedeeld in zijn: Prediking en Uitverkiezing blz. 150 v., 153 v., 156 en 309. In 1906 kwam nog **Levensgeschiedenis en Werken van Ralph en Ebenezer Erskine** te Doesburg uit met een „Voorrede” van dr. H. Bavinck. Volgens Veenhof (bladz. 156) wijst Bavinck er vooreerst op, dat in de Schotse theologie de „idee van het verbond een centrale plaats inneemt” en dat niet in tegenstelling tot de leer der uitverkiezing maar juist „om deze in hare souvereiniteit en vrijmacht te beter te doen uitkomen”. Terwijl de Schotse prediker zo sterk verbondsmatig dacht en preekte, vergat hij daarbij evenwel „den enkele niet”. Er wordt aangedrongen op persoonlijke bekering. „Dit aandrigen op bekering geeft aan de Schotse prediking zulk een religieus karakter”, zulk een praktische strekking. „Er is, volgens Bavinck, in hun

preken een belangrijk element, dat naar Bavinck's oordeel in zijn dagen veelszins ontbreekt".

Van Ralph Erskine citeer ik nog het volgende dat ongetwijfeld treffend juist was en is: „Laat zij maar het meest de beschuldiging van scheurmaking uitspreken, die het meest zich van het Hoofd Jezus Christus verwijderen, en van de Waarheid die in Hem is. Laat niemand denken: zij die het kleinste getal hebben zijn de scheurmakers; zij slaan een andere weg in dan de rest. Als de hele kerk Ariaans zou worden — zich verwijderend van Christus het Hoofd — behalve Athanasius, dan zou ik het niet moeilijk vinden om te zeggen dat zij allemaal schismatieken zijn geworden behalve hijzelf. . . . Als het bederf algemeen wordt dan wordt scheuring een noodzakelijke plicht en een grote genade; an-

ders zouden allen samen de golf van bederf tegemoet ijlen en vrede en voorgewende broederlijke liefde maken tot een graf waarin alle ijver voor God en zijn Waarheid en belangen zou worden begraven. . . . Vrede zonder Waarheid is een samenzwering tegen de hemel. Wantrouw de eerlijkheid van hen die schreeuwen: o die scheuringen en die verdeeldheid van tegenwoordig, maar nooit hoort ge een woord over het bederf en de gebreken". Aangehaald door Rev. N.M.G. Collins in zijn „The Torch still Burns", Edinburgh.

2) Ook in ons land heeft het zogenaamde recht van collatie eeuwenlang bestaan tot het in 1922 verviel; vergelijk J. de Bruijn: Thomas Chalmers enz., blz. 127.

3) Vgl. J. de Bruijn, a.w. 123—133.

Ons zingen in de kerk

De Gereformeerde Organistenvereniging

Hoe komt een organist eigenlijk aan zijn vakkennis, nodig om de lofzangen Israëls (de troon Gods, Ps. 22 : 4) te leiden?

Naast zijn muzikleraar, die hem kennis van het notenschrift, de techniek van het spel, en de beginselen van repertoire-opbouw en improvisatie kan bijbrengen, betekent de organistenvereniging een enorme bijdrage in de vorming van de kerkorganist.

Om u enigszins kennis te doen maken met de sfeer van deze Vereniging, volgt hier het openingswoord, dat de ondergetekende op de laatste jaarvergadering der G.O.V. (14 mei te Amsterdam) mocht houden. Na het lezen van Psalm 78 : 1—8 en gebed luisterde de vergadering naar het volgende.

Asaf was een zanger uit Davids dagen. Als zoon van Levie, wiens afstamming nauwkeurig wordt beschreven¹⁾, werd hij het hoofd van een geslacht van tempelzangers, dat tot ná de ballingschap genoemd werd.²⁾ Daarbij was Asaf, behalve opperzangmeester, ook een profeet, een ziener³⁾, iemand die het Woord Gods overbracht. Wij kennen van hem niet minder dan twaalf Psalmen.⁴⁾ Zijn grote betekenis voor de oud-testamentische eredienstmuziek, en dus zijn betekenis voor ons, blijkt ondubbelzinnig uit de Schrift, welke hem met David verbindt in deze woorden: „In de dagen van David en Asaf ligt de oorsprong van de zangers, van het loflied en de lofzangen aan God".⁵⁾

Wanneer wij vandaag onze 29ste jaarvergadering openen met een woord van deze opperzangmeester, deze stichter van de orde der kerkorganisten, dan is dat niet om u met een predikatie te vermoeien, maar omdat het leerdicht van Asaf vandaag nog zijn volle betekenis voor onze Vereniging heeft.

De profeet Asaf was namelijk een schakeltje in de heilsgeschiedenis. Hij had van zijn voorvaders een woord opgevangen, dat hij als een devies aan zijn nakomelingen door gaf, dat zij op hun beurt ons zouden reiken, opdat wij het aan een volgende generatie zouden voorzingen: het thema namelijk, dat Gods goedertierenheid in eeuwigheid is, dat wij daarom op Hem ons vertrouwen zullen stellen, en zijn geboden bewaren, standvastig en trouw.

Het blijkt nodig, dat wij elkander aan dit thema herinneren.

Verschillende malen is reeds onder uw aandacht gebracht, dat er een tekort dreigt aan geschoolde kerkorganisten.⁶⁾ Bij vergelijkende examens kan keer op keer in bestaande vacatures niet worden voorzien, omdat onder de gegadigden geen enkele geschikte kracht schuilt. De enorme ontwikkeling van de orgelbouw sedert de oorlog wordt niet bijgehouden door een organistengeneratie, die zich evenredig ontplooit. Op verschillende plaatsen komt het probleem voor, dat een werkelijk uitstekend orgel op een geschoolde organist staat te wachten. Eindeloos is het refrain van onze examencommissies terzake van kandidaten, die wel een behoorlijk repertoire ten beste kunnen geven, maar die van de behandeling der psalmwijzen niet de minste notie hebben. Daarentegen zijn, in de loop der jaren, ontstellend veel goede en bewaarde organisten vertrokken naar andere kerken, die meer waarde hechten aan haar culturele dan aan haar geestelijke standing.⁷⁾

Om het maar kort samen te vatten: wij maken ons zorgen over de nieuwe generatie

van zangers en speellieden, van organisten en zangleiders.

Er zijn allerlei verklaringen voor deze nood. De jonge generatie wordt niet gestimuleerd om te studeren. De verbeterde sociale omstandigheden sinds de laatste oorlog, de veerde jaren sinds 1950, hebben de jeugd verslapt. Er worden in onze maatschappij geen zware inspanningen gevraagd, geen hoge eisen gesteld, geen reeksen diploma's gevorderd. In zulke omstandigheden moeten jonge mensen al zeer veel ruggegraat hebben, eer ze aan de studie voor kerkorganist beginnen.

Vervolgens is er het vrije-tijds-probleem. Voor dertig jaar kon een jonge organist, naast zijn dagtaak-annex-overwerk, zijn vakmuziekstudie, óók nog wel een half uur per dag in de kerk studeren. Vandaag echter bezint men zich op vrije-tijds-besteding, en komt aan dagelijks studie in de kerk niet meer toe. Niemand heeft meer ergens tijd voor. Hoe minder werk, leert ons de paradox, hoe minder tijd om te werken.

Dan mogen we ook niet verwaarlozen de algemene doelloosheid van een jeugd, die, omstreeks een wereldoorlog geboren, vlucht voor nieuwe dreigingen in sentimentaliteit en angst-ritmen. De rijpe barok van Bach en de strakke lijnen van Sweelinck vinden minder weerklank in jonge harten dan Pressly en Pat Boone. De huiverende schreeuw van Mahalia Jackson slaat ergens aan — maar de zuivere jubilus van Asaf over Gods goedertierenheden die in eeuwigheid zijn glijdt over onze jeugd heen, onbegrepen, zonder resonans.

Maar overigens: wat is eigenlijk de waardering van de kerkorganist? Het wordt een muzikaal jongmens niet erg aantrekkelijk gemaakt om een kapitaal te investeren in lessen, reizen, boeken en een studieinstrument, waarvan hij weinig hoop heeft, dat het ooit rendabel zal worden. Zo lang de meerderheid van onze kerken haar organisten nog steeds niet behoorlijk honoreert, is dat eigenlijk onmogelijk veel gevergd; met dezelfde offers aan tijd, energie en lessen kan hij immers ook een vakdiploma halen, dat wél levenslang rendeert.

Al deze dingen zijn nog al ontmoedigend. Zuiver economisch en sociaal gezien zouden wij moeten streven naar een technische oplossing via de bandrecorder; bijvoorbeeld een centraal distributiesysteem van ingeblikte kerkmuziek: psalmharmonisaties op genummerde geluidsbanden en orgelwerken op de zwarte schijf.

Maar dan komen we in strijd met de dienstorder van Asaf, onze geestelijke voorvader, de profeet des HEEREN. Die heeft ons immers het thema doorgegeven, dat wij aan de volgende generaties moeten voorhouden: dat wij Psalmen zullen zingen, die lieflijk zijn; dat wij wél zullen spelen met vrolijk geschal; dat wij de HEERE zullen psalmzingen bij schoonklinkende instrumenten; dat wij geleerd zullen zijn in het gezang des HEEREN, allen meesters.⁸⁾ Want zelfs in een technische eeuw is het loffoffer des HEEREN geen zakelijke kwestie, maar een zaak van onze conscientie.

Ieder van ons heeft dus aan onze opgroeiende jeugd een goed voorbeeld te geven van verzorgd kerkelijk spel, en daarin een aanstekelijke ijver, trouw en standvastigheid aan de dag te leggen. Onze jonge generatie moet gelokt worden tot de tempelzangen

Gods door onze liefde tot ons werk, om straks in onze voetsporen tot betere resultaten te komen. Wie in zijn kerkelijke arbeid naar eigen eer streeft (religieuze Schlaggers brengt, naar de mond van Jerusalem speelt) wordt gauw genoeg doorzien. Die trekt niemand aan tot de dienst Gods, maar stoot een geslacht van scherp ziende en hard oordelende jonge mensen af! Maar wie zichzelf wegcijfert, wie ondanks wanbegrip en teleurstelling worstelt met zijn taak: om artistiek geweten te zijn van een kerk, die op mars is naar de volkomen schoonheid, die is onbewust een voorbeeld en een zegen voor anderen. Die kweekt een organistengeneratie, welke hem zal voorbijstreven. Die bouwt aan de kerk.

En dan hebben we die opleiding ook daadwerkelijk ter hand te nemen. We zullen het volgende geslacht „onderwijzen, zowel als doen en helpen onderwijzen". Wáár halen ze hun lessen? Reizen ze naar beroemde mannen, die zelf de eredienst verwaarlozen? Laten ze zich tot kerkorganist vormen bij mensen, die blijkbaar niet weten wat de kerk is? Gaan ze de ganse concertliteratuur instuderen, alvorens zich aan stijlzuivere psalmharmonisaties te wagen? Zullen ze straks naar een organistenpost solliciteren — niet om de kerk te dienen, maar omdat ze voor hun verdere studie een „eigen instrument" nodig hebben? — Of weten wij onze eigen goede muzikanten vast te houden, teneinde hen als opperzangmeesters te aanvaarden: leiders, die hun leerlingen ten volle inwijden in de geheimen van de kerkelijke lofzangen; Leviëten, die hun discipelen liefde tot de kerk weten bij te brengen?

Het is een kwart eeuw geleden gebeurd, dat een belangrijk orgel vacant kwam. Een orgelleraar trachtte een zijner veelbelovende leerlingen te bewegen, naar deze vacature te solliciteren. De leerling stond lang in twijfel: het orgel lokte hem sterk aan, maar hij zou de Schriftgetrouwe prediking in een Gereformeerde Kerk moeten verwisselen voor het leven in een Hervormde Gemeente, welke sterk in vrijzinnige richting afgeleid. En dat durfde hij gelukkig niet. Maar op dit moment kwam het laatste advies van zijn leraar; die met deze historische woorden de situatie bloot legde: „of het Christus is — of Boeddha, dat weet ik ook niet; maar dat mooie orgel staat op u te wachten, en dat weet ik wel!" Deze leraar was in een Gereformeerde Kerk gedoopt en opgevoed.

Er zijn veel meer orgelleraren „van gereformeerden huize", maar die vrij vóór van huis zijn geraakt. Als het er op aankomt, weten zij ook niet allemaal precies meer „of het nu Christus is — of Boeddha", die hen zal zalig maken. Ze weten alleen nog, dat een goed organist „recht heeft" op een goed orgel.

Wij zullen een opkomende generatie moeten beschermen tegen dergelijke invloeden. De grondregel van Asaf geeft ons voldoende houvast. Want onze hulp is niet in de naam van Boeddha, niet in het machtige monumentale orgel, maar in de naam van onze Verbondsgod; en daarin hebben wij standvastig en trouw te volharden. Geduldig als wij op een misdeeld plaatsje staan; dankbaar wanneer ons een mooi instrument is toevertrouwd. Bereid om tijdig onze plaatsen af te staan aan de volleeerde jonge garde. En tijdens onze actieve periode zo getrouw als de engelen in de hemel.

Zo goed als wij elk individueel ons aandeel hier in hebben, kunnen wij gezamenlijk als Vereniging ook het nodige doen. Wij zullen zorg moeten dragen voor de aankomende organisten. Ze een plaats geven in onze kringvergaderingen, en hun vorderingen aanmoedigen. De humanist Baden Powell stelde eens, dat niet de beste maar de minste van een gezelschap alle aandacht nodig heeft; een raad, die wij onze kringleiders garne nog eens doorgeven. Als Vereniging behoren wij ook rusteloos te ijveren voor de erkenning van het organistschap, niet terwille van onze jonge leden, maar terwille van de kerken. De zaak van het honoreren behoort steeds bescheidenlijk, vooral door oudorganisten, te worden belicht. Onze Vereniging staat voortdurend de kerkeraden ten dienste: om te adviseren, om examens af te nemen, om geëxamineerden raad te geven inzake verdere studie. En ook ons blad tracht een jonge generatie te betrekken in ons mooie werk.

Het thema van Asaf zij u daarom opgegeven, om dit in eindeloze variaties uit te wer-

ken: dat des HEEREN goedertierenheid tot in eeuwigheid is, en dat wij daarop zullen vertrouwen, standvastig in ons geloof, trouw in onze liefde.

Als wij staan in dit geloof, bouwen wij voor de eeuwigheid. Dan bouwen wij een kerk, die met het hart gelooft tot rechtvaardigheid, en met de mond belijdt tot zaligheid.⁹⁾ Dan bewaren wij de jongeren voor de vlucht uit de kerk naar de tegenwoordige wereld.¹⁰⁾

Als wij trouw zijn in onze liefde, zullen wij blijven op onze post, ondanks wanbegrip, minachting, teleurstelling, critiek en conflicten. Dan vormen wij jonge organisten tot Gods gaarne getrouwe Levieten.

Als wij naar Asafs voorbeeld Gods grote daden bezingen, en onze gemeente aanvuren

bij haar gezongen loffer, dan zal dit ons hoogste geluk betekenen.

Veel geluk, collega's!

D. W. L. M.

- 1) 1 Kron. 6 : 39—43.
- 2) Ezra 2 : 41 ; 3 : 10 ; Neh. 7 : 44 ; 11 : 22 ; 12 : 35
- 3) 2 Kron. 29 : 30.
- 4) Psalmen 50 en 73—84.
- 5) Neh. 12 : 46.
- 6) „Organisten gevraagd!”, Organist en Eredienst, dec. 1957.
- 7) „Waar blijven onze vakmusici?”, idem, april 1960.
- 8) 1 Kron. 25 : 7.
- 9) Rom. 10 : 10.
- 10) 2 Tim. 4 : 10.

Brieven uit het Verre Westen

De moeilijkheden en de strijd, waarover we het in een van onze vorige brieven hadden... wel, we hadden ze onszelf voor driekwart kunnen beparen indien we in een bepaald opzicht niet zo halsstarrig waren geweest. Te weten: in onze ideeën over „het eigen karakter der Christelijke School”, om de titel van het boekje te lenen, dat in de dertiger jaren uit de pen van A. Janse kwam.

Uw correspondent had toen net z'n hoofd-acte gehaald, poogde de eerste beginselen van de Wijsbegeerte der Wets-idee te begrijpen, en is de invloed van Janse's geschrift nooit meer te boven gekomen. Integendeel — te weten, dat collega Janse zo hij een paar dagen in „William of Orange School” mocht doorbrengen bij alle gerechtvaardigde critiek toch ook vele malen instemmend zou knikken... dit te weten is voor hem een onzichtbaar dragen onderscheidingsteken. Al geeft hij toe, dat hij op één punt zijn toentertijd Biggerekse collega niet helemaal volgt: aan kennisverheerlijking lijdt hij meer dan evengenoemde oirbaar zou achten. Wat ook al weer te verklaren is: schrijver dezes heeft als kind bij ouderwetse „liberale” meesters school gegaan, de eerste beginselen van schoolmeesterschap bij zulke collega's in de klas geleerd en is deze eminente mannen — hij zou er een paar haast met name eren! — nog steeds dankbaar. 't Is vreemd, maar 't is geloof ik de ervaring van velen: hoe ouder men wordt, hoe meer men gaat ontwaren, dat men meer gevormd wordt dan zichzelf vormt. En hoe meer men de HERE leert danken voor 't goede, dat Hij in die vorming gaf. Janse, de iets oudere collega, die ons bij Janse bracht en voor vele dingen de ogen opende... ook die ernst en voorbeeldige toewijding der dusgenaamde kennis-vereerders!

Doch dit alles enigszins, zij 't niet helemaal, terzijde. Waar we heen willen is dit: stel U voor wat er gebeurt, als een schoolmeester, die 't schoolleven als een leven in 't Verbond wil zien, plotseling de leiding krijgt over een schare pre-pubers, die onder de ergste epigonen van een anti-Schriftuurlijke paedagogie zijn groot gebracht. Als een staan naar Verbondsgehoorzaamheid in botsing komt met Dewey's pragmatisme. Als ambts-dienst en persoonlijkheidsideaal elkaar in de klas ontmoeten! Ik geef toe: het lijkt, dat ik wat erg met grote woorden strooi, maar ik verzeker U, dat ik soms dag aan dag achter de kleine conflicten in de klas, de strijd der geesten zag. En de verleiding om wat toe te geven, om een compromis te sluiten was dikwijls groot. Vooral omdat zulks zogezegd mogelijk was, zonder dat er een haan naar zou kraaien.

Want vele ouders zagen niet, waar het botste. Voor hen was en is de verhouding tussen Openbare en Christelijke School simpel aan te wijzen. Op de Public School vertellen ze de kinderen, dat de mens van de aap afstamt — op de Christelijke School, dat de HERE op de zesde dag van vieren-twintig uren de mens schiep uit het stof der aarde. En 't Darwinistische gif, dat de schapen zo ingegoten wordt... nee — ik overdrijf niet; in ingezonden stukken in 't Canadian Reformed Magazine en in persoonlijke gesprekken krijgt de evolutie-„leer” altijd de ere-plaats, en met een door de Confessie veroordeelde „verdraagzaamheid” niet al te zeldzaam als tweede in de rij der gruwelen. Maar daarmee is 't dan ook vrijwel altijd uit. Dat het kwaad veel dieper zit moet men bij door-

denken wel deduceren. Doch het te zien, zoals wij het in de klas zagen: een schrikkelijk gevecht tegen machten, wereldbeheersers dezer duisternis, boze geesten met als inzet — menselijk gesproken! — de ons toevertrouwde Verbondskinderen... hadden we braaf ons halve uur per dag interessante Bijbelverhalen verteld, op maandagmorgen een psalmversje overhoord, bij 't niet kennen daarvan Eli's verwijtende woorden tot de onze gemaakt en voorts Darwin vele malen in 't schrilste zwart afgeschilderd... we zouden geen leerlingen hebben verloren, geen conflicten hebben gehad en in vrede door onze eerste duizend emigranten-dagen hebben gewandeld. Maar dat mochten we niet, ook al spraken we Sanskriet, wanneer we poogden uit te leggen, waar 't om ging en waar 't in zat. En dies...

Doch enkele dingen meer daarover in een volgende brief.

Met welgemeende groet de Uwe in Christo

W. van der Kamp.

BOEKBESPREKING

F. O. Busch, **Tegenspelers van de Koning.**
Het leven der Herodessen.
J. H. Kok N.V. Kampen 1959.

Bovengenoemd boek is oorspronkelijk in het Duits verschenen onder de titel: „Was begab sich aber zu der Zeit”? Het is door Ds J. D. Boerkoel in het nederlands vertaald; voorzover ik beoordeel kan op zeer goede wijze. Ergens las ik, dat boekverzorging en band van veel smaak getuigden en daarmee kan ik het wel eens zijn.

Het ligt al geruime tijd op een bespreking te wachten, maar ik kon er moeilijk toe komen het te recenseren. Het schijnt een beroemd boek te zijn. Ik lees tenminste op de omslag: „Het boek heeft sterk de aandacht getrokken in West-Europa en in Amerika. Een Engelse en een Noorse vertaling zijn reeds verschenen, terwijl andere vertalingen in voorbereiding zijn. Het is dan ook een bijzonder interessant werk, dat zeer veel belangrijks biedt”. In deze trant gaat de aanbeveling nog een poosje door en zij eindigt met deze woorden: „Dit boek van internationale vermaardheid zal ieder geboeid en geïnteresseerd lezen”.

Ziezo, dat weten we dan weer. Het zal wel een beroemd boek zijn, maar dat zegt mij niet zoveel. De smaak van het grote publiek bepaalt de waarde van een boek niet. En om direct maar met de deur in huis te vallen: Ik acht de waarde van dit boek niet groot.

Als ik het wel heb is de schrijver journalist en een vaardig journalist. Ik kan mij voorstellen, dat velen dit werk „geboeid en geïnteresseerd lezen”. Het laat zich lezen als een roman, maar soms krijgt het wel iets van een „keukenmeiden-roman”. De fantasie van de schrijver lijkt me rijkelijk groot en wat geleerden als hypothese hebben voorgesteld wordt door hem nogal eens als vaststaande waarheid aangeprezen.

De ondertitel luidt: Het leven der Herodessen. In „geuren en kleuren” wordt ons dit leven verhaald. Wat mij betreft, ik vind het verhaal wel eens al te geurig en kleurig. Laat ik een paar voorbeelden noemen. Kleopatra, de schone, charmante en geraffineerde koningin van Egypte komt met Herodes de Grote

Redactieleden:

Dr. J. BOSCH, P. GROEN, Prof. Dr.
H. J. JAGER, Prof. C. VEENHOF

Adres van Redactie:

H. J. Jager, Jan v. Arkelstr. 7, Kampen

Medewerkers:

Ds. D. van Dijk, Groningen
Drs W. K. van Dijk, Groningen
P. A. Hekstra, Rotterdam
Dr. D. Holwerda, Zuidhorn
Ds. P. K. Keizer, Groningen
Drs J. F. J. Lamet, Eindhoven
Ds. J. Meester, Amsterdam-Z.
Mr. Dr. J. Meulink, Enschede
D. W. L. Milo, Nunspeet
Prof. Dr. K. J. Popma, Utrecht
Drs G. Puchinger, Utrecht
Dr. H. R. Rookmaaker, Leiden
Dr. Ir. J. Stellingwerff, Eindhoven
Ds. B. Telder, Breda
Ds. G. Visee, Kampen
Ds. C. Vonk, Schiedam
Ds. D. K. Wielenga JDzn, Rotterdam
Prof. Mr. H. D. van Wijk, Amstelveen

Secretariaat Geref. Persvereniging „Opbouw”:

H. Albracht, Prof. Wentlaan 50, Utrecht

Penningmeester van de Geref. Persvereniging:

Drs J. F. J. Lamet, Antilopelaan 2,
Geldrop, post Eindhoven

Administratie: Slotlaan 220, Zeist

in aanraking. En zij tracht hem in haar strikken te vangen. Dat zal wel ongeveer gebeurd zijn op de manier, waarop Busch dit beschrijft. Maar ik snap niet waarom het nu nodig is ons dit op zo „sappige” manier voor te stellen als het in dit boek gebeurt. Het was eerst mijn plan een gedeelte van deze beschrijving over te nemen, maar ik doe het niet. Het kan niemand goed doen en kwaad kan het voor deze en gene waarschijnlijk wel.

Precies hetzelfde geldt van de dans van Salome, de dochter van Herodias, waarvan sprake is in Mattheus 14. Dáár staat sober: „Maar op de geboortedag van Herodes danste de dochter van Herodias in hun midden en zij behaagde Herodes”. Maar hier wordt ons uit de doeken gedaan wat voor een dans het is geweest: „Wat de jonge vorstin vertoonde, was de ophitsende, zinnenbetoverende sluiersdans van de egyptische en griekse danserseren”. Dat kan wel waar zijn en zal waarschijnlijk wel zo zijn, maar waarom deze dans ons nu voor ogen moet worden geschilderd is mij een raadsel. En dit gebeurt.

Boven schreef ik: „wat geleerden als hypothese hebben voorgesteld wordt door hem nogal eens als vaststaande waarheid aangeprezen”. Laat mij ook daarvan een voorbeeld geven. Het betreft de ster, die de wijzen uit het Oosten zagen.

Busch weet ons precies te vertellen welke „ster” dat is geweest. Op blz. 66 staat te lezen: „Wat Herodes in deze nacht vernam, was — naar men volgens de nieuwste resultaten van onderzoek met zekerheid mag zeggen — hetzelfde, dat, reeds in 1603, Johann Kepler, hofastronoom te Praag, had waargenomen en opgetekend. Het geraakte in de loop der eeuwen in vergetelheid, werd eerst in de negentiende eeuw door de astronomen weer opgevat en vond eindelijk in 1925 een verbluffende bevestiging. In dat jaar slaagde de duitse geleerde P. Schnabel erin, een aantekening in kleischrift van de astrologenschol Sippar bij Babylon te ontcijferen, die berekeningen over de stand der planeten in het jaar 7 vóór Christus bevatte. Daardoor werd het bericht van de evangelist over de magiërs onverwachts en verrassend bekrachtigd. Moderne astronomen hebben de juistheid van deze berekeningen afdoende kunnen aantonen”. Er volgt dan wat geleerdheid over conjuncties van de planeten Jupiter en Saturnus op 29 mei, 3 oktober en 4 december van het jaar 7 voor Christus. De schrijver komt dan tot de conclusie: „Jupiter gold bij alle volken als de planeet, die als geluksster en koningsster werd geduid. Oud-joodse overlevering noemde Saturnus de schutster van Israël; en hetzelfde beweerden de babylonische astrologen, die Saturnus als de ster van Syrië en Palestina beschouwden.

Wanneer nu Jupiter en Saturnus in het sterrenbeeld de Vissen zo dicht mogelijk bij elkaar stonden, lazten dus de astrologen destijds daaruit, dat in Palestina een nieuwe koning moest geboren zijn, die de beschermer

van Israël, en alzo de verwachte Messias moest zijn".

Als dit alles nu als één veronderstelling onder vele anderen was voorgesteld, dan was het wel interessant. Maar het wordt voorgesteld als verbluffende, verrassende, vastbewezen zekerheid! En dat is het allerminst. Prof. Grosheide schrijft in z'n grote commentaar: „het zal wel nooit met zekerheid te zeggen zijn, wat we daaronder hebben te verstaan. De woorden der Schrift laten allerlei mogelijkheden toe". Dat is vrij wat nuchterder dan de „sensationele reportage" van onze auteur. Met deze uitdrukking, die voorkomt op blz. 152 zou ik heel dit boek willen karakteriseren. Het is interessant om te lezen, boeiend hier en daar, een beetje fantastisch ook wel. Maar voor het verstaan van het Evangelie geeft het weinig. Wie nu van dergelijke lectuur houdt kan hier wat van zijn gading vinden. Maar hij moet wel bedenken, dat het veelal lang zo zeker niet is als het hier wordt voorgesteld. Prijs gebonden f 7.90.

H. J. Jager.

Verslag

over de Bibliotheek der Theol. Hogeschool
in de cursus 1959/1960
van 1 juni 1959—31 mei 1960

Inkomsten en Uitgaven:

Dank zij de voortdurende toewijding van de Dames van het „Comité van het Bibliotheekfonds der Theol. Hogeschool" kon ook dit jaar de Bibliothecaris weer over voldoende contenten beschikken, om, rekening houdend met de wensen van Hoogleraren en Lektoren, het belangrijkste te kopen van wat er aan nieuwe theologie en verwante vakken verschijnt, en te trachten hiaten in de oudere theologie aan te vullen.

Helaas doet zich de gelegenheid om Geref. theologische werken uit de 16e en 17e eeuw aan te schaffen steeds minder voor.

Speciaal in de afgelopen cursus was het aanbod al heel gering, zodat de door het Comité Bibliotheekfonds afgedragen gelden dan ook niet volledig besteed behoeften te worden.

Wij zijn te weinig antiquair, om te kunnen beoordelen, of zich in de nabije toekomst aantrekkelijke gelegenheden zullen voordoen, waarbij een appeltje voor de dorst te pas komt (zoals indertijd met de aankoop van Luther's Werke).

Wel menen wij, dat dit onderdeel blijvend onze aandacht zal moeten houden, te meer, omdat ook de Hogeschool aan de Oudestraat in dit opzicht slecht voorzien is.

Dr K. J. Cremer schreef indertijd: „Wie bij eenig studiedetail b.v. de bronnen, bij Kuyper en Bavinck genoemd, zou willen naslaan — en dat is toch niet te veel gevraagd — zal meest teleurgesteld worden" (Handelingen van de Curatoren van 5 en 6 juli 1937, art. 14).

Wel heeft de aankoop van een gedeelte van de bibliotheek van Prof. K. Schilder hierin enige verbetering gebracht, maar de toestand is toch nog allerminst bevredigend.

Geldt van de auto, dat hij „is het product van talrijke geestelijke vaders, omdat één mens alleen niet zoveel in zijn mars kan hebben", hetzelfde lijkt ons waar van de rectorale oratie, de preek, enz.

Wij staan allen op de schouders van het voorgeslacht. Qualitatief waarschijnlijk zelfs meer, naarmate dit quantitatief minder het geval is.

Waarmee we maar willen zeggen, dat het ons van belang schijnt de wetenschappelijke opmars te volbrengen in het gezelschap van vele commilitones, mits, wegens derzelver menigvuldige zwakheden, onder de tucht van onze overste Leidsman.

In elk geval zullen we een deel van onze reserve misschien moeten aanspreken, met het oog op de vakken van onze kerkhistoricus.

Steeds duidelijker treden n.l. de symptomen aan het licht, dat deze begint te lijden aan de ziekte van alle historici: de bibliophagie.

Aanvankelijk dachten we, dat deze voortkwam uit een lichte Eckhartitis, waarvoor we het belangrijkste medicijn wel in voorraad hadden.

Langzamerhand is het echter duidelijk geworden, dat we met een chronische mediaevistie te doen hebben.

Van de exotische kruiden, welke hiertegen aangewend moeten worden: Thomasiana, Ruusbroeciana, enz., is onze apotheek maar karig voorzien.

De staat van ontvangst en uitgaven ziet er als volgt uit:

ONTVANGSTEN:

afgedragen door het Comité	
Bibliotheekfonds	f 16.800.—
Schooldagcollecte	„ 1.869.50
renten	„ 72.12
gift G.C.I.	„ 24.—
idem W.V.	„ 2.50
legaat Mevr. A. W.-H. (via Deputaten financ.)	„ 100.—
diversen (waaronder f 15.35 aan vergoeding, wegens vermissing)	„ 39.40
Totaal	f 18.907.52
saldo op 9-6-1959	„ 7.521.19
	f 26.428.71

UITGAVEN:

kas	f 559.70
Sallandse Bank	„ 202.57
giro	„ 16.162.27
Totaal	f 16.924.54

saldi op 13-6-1960:

kas	f 63.95
Sallandse Bank	„ 1.583.31
Nutsspaarbank	„ 640.99
giro	„ 7.215.92
	„ 9.504.17
	f 26.428.71

Het saldo nam dus van f 7.521.19 tot f 9.504.17 toe met een bedrag van f 1.982.98, waarvoor in het bovenstaande een verklaring werd gegeven.

AANWINSTEN:

De bibliotheek nam dit jaar (de 47 afleveringen, welke later bij oudere nos. worden bijgebonden, buiten beschouwing gelaten) toe met in totaal 1023 nos. (waarvan 101 door schenking) tegenover 1342, het vorige jaar. Gespecificeerd: 820 boeken, 64 brochures, 30 proefschriften en 109 periodieken.

Het totaal bezit steeg hierdoor tot 35.920 boeken, 4.037 brochures, 122 proefschriften en 3.864 bdn. periodieken.

In het vorige verslag hebben wij gepoogd de gratis-toezending van bepaalde uitgaven te stimuleren.

Veel resultaat heeft onze poging niet gehad. Met name de toezending van Acta van Part. Synoden blijft te wensen over laten. Mogelijk speelt hierin mee verschil inzicht omtrent de waarde van dergelijke, overigens met veel kosten tot stand gekomen, uitgaven.

Te meer zijn we de schrijvers en Synoden, die ons wel met de resultaten van hun arbeid bedachten erkentelijk.

Evenals voorgaande jaren laten wij voor elke groep van vakken, die aan de Hogeschool worden gedoceerd, nog enkele aanwinsten volgen, ten bewijze, dat een evenwichtige uitbreiding van de Bibliotheek wordt nagestreefd.

(Vanwege gebrek aan plaatsruimte laten we deze lijst weg - Red.)

Catalogisering:

De nieuwe aanwinsten konden nagenoeg alle naar hoofdwoorden worden gecatalogiseerd en definitief in het magazijn geplaatst.

Slechts een klein gedeelte van de, blijkens het vorige verslag, minder „toegankelijke" vroegere aanwinsten kon dezelfde bewerking ondergaan.

Het is langzamerhand wel duidelijk, dat 1 persoon alleen voorlopig niet aan verdere „ontsluiting", b.v. „systematische" catalogisering, kan toekomen.

Intussen werd door de Generale Synode van de Geref. Kerken in Nederland, gehouden te Bunschoten-Spakenburg van 2 sept. 1958 tot 16 jan. 1959 het volgende besluit genomen (art. 67, sub D2): „De Generale Synode besluit aan Deputaten-Curatoren te verzoeken, in overleg met Deputaten-financiële, zo mogelijk maatregelen te treffen, om zo spoedig mogelijk een systematische catalogus der bibliotheek van de Theologische Hogeschool te laten inrichten en onderhouden".

Wellicht zal het mogelijk zijn in een volgend verslag iets mee te delen omtrent het resultaat waartoe het overleg van de verschillende, bij dit besluit betrokken, instanties heeft geleid.

Uitlening:

Tenslotte nog iets over de uitlening. In totaal werd 1992 maal een stuk uitgeleend (in de regel niet steeds hetzelfde), n.l.: uit eigen bibliotheek 1926 uit andere 66 in de kring der Hogeschool 1036 naar buiten 956

Hierbij deed zich 2 maal een vermissing voor; beide boeken werden door de lener vergoed en opnieuw aangeschaft.

Verschiedene malen moest op een aanvraag het stempel: ontbreekt, worden gedrukt. Van het aantal malen werd geen statistiek bijgehouden.

Ten opzichte van het vorige jaar (met een totaal van 2199; resp. 2127, 72, 1187 en 1012) geeft het aantal uitleningen een geringe vermindering te zien, voornamelijk in de kring der Hogeschool, welke blijkbaar verband houdt met de verdere daling van het aantal studenten.

Uiteraard hing hiermee ook samen, dat het aantal bezoekers van de Studiezaal terugliep van 749 tot 275.

Met de verzending aan predikanten was een bedrag van f 234.73 gemoeid (het vorige jaar f 241.32), met die aan studenten, welke thuis afstuderen, f 161.59 (vorige cursus f 177.94), totaal f 396.32 (tegenover f 419.26).

Daar het aantal uitleningen nu al enige jaren om de 2000 schommelt, schijnt hiermee voorlopig het hoogste niveau te zijn bereikt.

Procentsgewijze betekent dit natuurlijk een achteruitgang, daar de Bibliotheek jaarlijks in omvang toeneemt.

Al willen wij niet vergeten, dat onze Bibliotheek geen lees-, maar een studiebibliotheek is, en dat hiervoor, zoals wij in het vorige verslag trachtten duidelijk te maken, een uitleen-percentages van ca. 5% nog niet zo ongunstig schijnt te zijn, toch zouden we graag meerderen met onze boekenschat van dienst zijn.

Wij geloven niet, dat een betere catalogisering het gebruik veel zou doen toenemen. Wij hebben n.l. meermalen het gevoel, dat wij leners, die litteratuur over een bepaald onderwerp vragen, zonder zelf bepaalde schrijvers te hebben opgegeven, eerder te veel, dan te weinig zenden.

Voor het verlenen van nog meerdere faciliteiten bij de uitlening schijnt ook geen ruimte meer; eerder zouden wij, althans het nominaal aantal, uitleningen kunnen opvoeren door het overschrijden van de normale uitleentermijn te beperken.

Meer zit er voor de uitlening misschien in een opmerking, die wij van de kansel in Kampen hoorden: „Wij hebben een levende God, Die, onder meer, met spanning toekijkt welke boeken er op de markt komen".

Kort verslag

van de vergadering van de deputaten-curatoren der Theologische Hogeschool te Kampen, in het gebouw dier School op maandag 20 juni 1960

Art. 1: De deputaat-curator uit Friesland, Ds J. Hettinga, was op deze vergadering vervangen door zijn secundus Ds T. H. Meedendorp. Voorts waren alle deputaten-curatoren aanwezig. Van de Hoogleraren waren de Professoren C. Veenhof en J. Kamphuis met kennisgeving afwezig.

Art. 2: Na behoorlijke opening van de vergadering feliciteerde de President-deputaat-curator Ds J. van Bruggen met de hem verleende koninklijke onderscheiding en Ds F. de Vries met zijn 25 jarig jubileum als predikant van Den Haag-Oost.

Art. 3: De notulen van de vergadering van deputaten-curatoren van 7 december 1959 werden na lezing vastgesteld.

Art. 4: Ingekomen stukken:

a. Verzoek van de commissie voor redactie van de Almanak van F.Q.I. inzage te mogen ontvangen in de lijsten van de door Hoogleraren behandelde collegestof. Is reeds verschaft.

- b. Dankbetuiging van de senaat van F.Q.I. voor aan de uitgave van de Almanak verleende subsidie. Voor kennisgeving aangenomen.
- c. Verzoek van de Senaat van F.Q.I., nadere informatie te mogen ontvangen over de afwijzing van het verzoek, vermeld in het Kort Verslag van 7 december 1959 sub art. 4e. Het op dit verzoek door het Moderamen reeds gegeven antwoord werd gelezen.
- d. Brief van twee Lectoren over de tractementen der Lectoren (zie Kort Verslag van 7 december 1959 sub art. 4f). Na bespreking werd een antwoord vastgesteld, dat voor zoveel mogelijk aan de Lectoren zal worden gezonden maar deels eerst met deputaten-financieel behoort te worden besproken.
- e. Drie ondertrouwberichten, welke reeds met een schrijven van felicitatie zijn beantwoord.
- f. Brief van Prof. H. J. Schilder uit Heidelberg d.d. 17 januari 1960, verzoekende zijn colleges korte tijd te mogen onderbreken voor het volgen van enige colleges in Heidelberg. Het moderamen heeft, conform de instructies, Prof. H. J. Schilder daartoe vrijheid gegeven. Prof. H. J. Schilder deelde mee, dat hij de niet gegeven colleges later nog heeft kunnen geven.
- g. Mededeling van het dames-comité Bibliothekfonds, dat het wil voldoen aan het verzoek, een bedrag beschikbaar te stellen voor de catalogisering van de bibliotheek, waarvan met dank wordt kennis genomen.
- h. Dankbetuiging van Ds J. van Bruggen te Assen voor schriftelijke gelukwens bij de door H. M. de Koningin aan hem verleende onderscheiding. Voor kennisgeving aangenomen.
- i. Verzoek van de organisator voor de leeskamer ook nu weer f 150.— subsidie te mogen ontvangen. Werd toegestaan.
- j. Mededeling van de nieuwe samenstelling van de Senaat van F.Q.I. Voor kennisgeving aangenomen.
- k. Afscheidsbrief van br C. Lettinga bij zijn aftreden als deputaat-financieel. Zal beantwoord worden.
- l. Brief van de Kerkeraad van „Utrecht-Centrum” bepleitende het daarheen te leiden, dat de opleiding aan de Theologische Hogeschool meer op de praktijk gericht wordt, door aan de studenten gelegenheid te geven tot oefening in de praktijk. Zal geantwoord worden, dat de regeling van de opleiding niet bij de deputaten-curatoren staat maar een zaak der Kerken is.
- m. Verzoek om een subsidie van f 150.— van de sport-commissie van F.Q.I. begeleid van een adhesie-betuiging van de Senaat van F.Q.I. Werd toegestaan.
- n. Aanbieding van drie exemplaren van de Almanak van F.Q.I., waarvan 1 exemplaar voor het Ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen en 1 exemplaar voor de Koninklijke Bibliotheek is te bestemmen.
- In dank ontvangen.
- Art. 5: Ds J. van Bruggen rapporteerde over de uitoefening van hun functie door degenen die in vaste dienst aan de Theologische Hogeschool zijn verbonden, zonder onderwijs aan haar te geven. Allen verrichten hun arbeid tot volle tevredenheid. De deputaten-curatoren verzochten aan de deputaten-curatoren W. Vreugdenhil en H. Veltman het salaris van de Pedel te bezien.
- Art. 6: Prof. Dr H. J. Jager las het Verslag der Hoogleraren en legde de lijst der door de Hoogleraren behandelde stof over.
- Art. 7: De Bibliothecaris, A. J. Roukema, kwam ter vergadering en las het Verslag der Bibliotheek.
- Art. 8: Rapporten van college- en examenbezoeken door de deputaten-curatoren Ds J. van Bruggen, Ds J. Meester (secundus-deputaat-curator), Ds J. Hettinga, Ds D. Vreugdenhil en Ds W. Vreugdenhil.
- Art. 9: Ds W. Vreugdenhil rapporteert over bezoeken aan de Weduwen van de overleden Hoogleraren.
- Art. 10: Voor college- en examenbezoek werden aangewezen voor de periode van grote- tot kerst-vacantie de deputaten-curatoren H. Veltman en F. de Vries, van kerst- tot paasvacantie de deputaten-curatoren D. van Dijk en J. van Bruggen

en van de paas- tot grote-vacantie de deputaten-curatoren K. Doornbos en W. Vreugdenhil.

- Art. 11: De Series-Lectio-num werd niet gewijzigd. Alleen zal Prof. H. J. Schilder in de komende cursus i.p.v. Canoniek het vak Bijbelse Oudheden en i.p.v. Historia Revelationis het vak Hermeneutiek van het O.T. doceren.
- Art. 12: Tot Rector werd aangewezen Prof. H. J. Schilder.
- Art. 13: Het Moderamen wordt herbenoemd.
- Art. 14: De Schooldag-commissie werd gecontinueerd.
- Art. 15: Aan Deputaten-financieel zal advies worden gevraagd met betrekking tot de toekenning van huurcompensatie.
- Art. 16: Bij de rondvraag werd de vraag opgeworpen of bij het minder worden van het aantal studenten, de arbeid der Theologische Hogeschool in breder opzicht voor de Kerken vruchtbaar kan worden gemaakt. De Rector deelt mee dat de Senaat der Hogeschool reeds met deze vraag bezig is.
- Art. 17: Ds K. Doornbos ging de vergadering in dankzegging voor waarna de President haar sloot.

Voor de deputaten-curatoren,

Ds J. van Bruggen,
assessor-deputaat-curator.

THEOLOGISCHE HOGESCHOOL-DAG 1960

De commissie ter voorbereiding van de Theologische Hogeschool-dag 1960 deelt mede:

De Schooldag zal worden gehouden, zo de HEERE wil, op woensdag 28 september a.s. Als sprekers zullen optreden de vijf hoogleraren en voorts Ds D. Deddens te Mariënborg en Ds W. de Graaff te Giessendam/Neder-Hardinxveld.

De leiding van de samenkomsten is in handen o.a. van Ds D. van Dijk te Groningen, Ds L. J. Goris te Wezep, Ds H. Knoop te Noordwijk aan Zee en Ds J. A. Vink te Amersfoort. Binnenkort worden de namen van meerdere leiders bekend gemaakt.

Kaarten van de Theologische Hogeschool-dag aan te vragen op het bekende adres: Broederweg 15, Kampen.

De commissie.

PERSCHOUW

Evangelisatie

Dr H. H. Rookmaaker schreef in „Ruimte” een belangrijk artikel over Evangelisatie. We nemen het hier in zijn geheel op.

Als we gaan schrijven over evangelisatie en we beginnen ons af te vragen, wat de Heilige Schrift ons in deze te zeggen heeft, is de eerste merkwaardige ontdekking, dat we nergens enig gebod in deze richting vinden. Paulus, noch een van de andere apostelen in hun brieven, dringt er bij de gelovigen op aan toch vooral veel werk te maken van het uitdragen van het evangelie.

Als we de brieven doorkijken, zien we genoeg aansporingen om een heilig leven te leiden, dit is, in Christus door de kracht des Heiligen Geestes vruchten voort te brengen (vergl. Gal. 5 : 22 passim, Joh. 15 : 1—8), maar we vinden geen aansporingen om zo iets als wat wij evangelisatie noemen te gaan bedrijven. Hand. 8 : 1 en 4 vormt hierop geen uitzondering. Hierin wordt ons verteld wat de gemeenteleden onder bepaalde omstandigheden deden, maar daaraan mag men geen algemene norm ontleen. O.i. hebben zij toen gehandeld op dezelfde wijze als in het vervolg van dit artikel wordt uiteengezet en geïllustreerd.

Wat is het eerste dat van ons gevraagd wordt? God en Zijn Zoon lief te hebben. Wat is dat, Hem liefhebben? Het is: Zijn geboden onderhouden, door de kracht van de Trooster vruchten dragen (Joh. 15 : 9—10; 1 Joh. 5 : 3—4). Zo kan het Koninkrijk Gods zijn: gerechtigheid, vrede en blijdschap door de Heilige Geest (Rom. 14 : 17).

Wat van ons allereerst gevraagd wordt is God lief te hebben, Zijn kind te zijn, onze zaligheid te zoeken in Zijn genade, in het Bloed des kruises, om, verlost uit de slavernij der zonde (Rom. 6 : 22), niet alleen te luisteren naar Zijn Woord en Zijn geboden in het algemeen, maar zeer in het bijzonder ook te zoeken welke taak en roeping Hij voor een ieder van ons persoonlijk heeft weggelegd. Dat laatste zal nooit in tegenspraak tot het eerste zijn, daar een ieder zijn specifieke

roeping heeft. Te doen wat onze hand vindt om te doen, zeker, maar dat vinden hangt vaak zeer bijzonder af van ons vragen aan de Here om ons onze weg, om datgene waartoe wij geroepen zijn, te tonen.

Dit vermeld ik niet om vrome woorden neer te schrijven, maar om te wijzen op de grondslag van alle waarlijk christelijke arbeid. Deze bestaat niet in het opvolgen van een tijdloos gebod, maar in het doen naar onze specifieke roeping, waartoe de Heilige Geest ons gewillig en bereid maakt, luisterende naar de Schrift en lettende op Gods antwoorden op ons gebed. Dan zien we, dat sommigen op bijzondere wijze geroepen zijn het evangelie te verkondigen. Dat lezen we als de Here Jezus zelf tegen Zijn discipelen zegt, dat Hij hen uitzendt tot hun arbeidsveld, en als we vernemen met hoeveel nadruk Paulus spreekt over zijn roeping (b.v. Col. 1 : 25).

Om het voorgaande kort samen te vatten: wij allen zijn geroepen als kinderen Gods te wandelen en vruchten te dragen in de kracht des Heiligen Geestes, maar alleen sommigen zijn door de Here in het bijzonder geroepen anderen tot geloof te brengen, het evangelie te verkondigen.

Men versta dit niet mis: het is zeker, dat een ieder van ons te allen tijde bereid moet zijn om getuigenis af te leggen van zijn geloof, van de hoop, die in hem is (1 Petr. 3 : 15); en zonder twijfel zijn wij niet voor niets door de Here geroepen tot het geloof: Hij heeft ons geroepen om Zijn kinderen te zijn in heiligheid, liefde en eensgezindheid, opdat (let op: opdat) de wereld zou kunnen geloven, dat Christus de Gezondene des Vaders is (Joh. 17 : 21). Als wij niet tonen, dat wij waarlijk verlost zijn van de macht der zonde, daarmee het Woord des Heren (Rom. 6 passim) als krachteloos makende, als wij geen vruchten voortbrengen (vergl. Joh. 15 en Galaten 5 : 22), dan kan de wereld terecht zeggen, dat de Heilige Geest geen vernieuwende en in Gods wegen leidende kracht is. Kortom, als wij geen zoutend zout zijn en de wereld door onze werken niet tonen wat recht, waarheid, liefde, eenheid in vrijheid is, dan zijn wij waard om door de Here met kracht weggeworpen te worden. Wij moeten door ons leven, ons handelen in goede en kwade tijden, tonen, dat wij waarlijk in Christus vrijgemaakt zijn, vrij zijn van iedere slavernij, vrij van het streven naar zelfverlossing door in werken onze zaligheid te verdienen, vrij van geboden en meningen van mensen (vergl. de hele Galatenbrief, Col. 2 : 16). Wij moeten tonen goede werktuigen in Zijn hand te willen zijn en te vertrouwen, dat Hij ons beschermt, bewaart en onderhoudt (Zondag 30), dat Hij ons altijd zal helpen en dat Hij zijn veelvoudig herhaalde belofte onze gebeden te zullen horen en verhoren gestand zal doen (Joh. 15 : 16; 14 : 13; Matth. 7 : 7—12 enz.).

Nogmaals, dit alles is niet bedoeld als vrome praat, maar moet levende realiteit zijn in ons leven, anders behoeven we in 't geheel niet te spreken over evangelisatie of iets dergelijks.

Alleen op basis van ons waarlijk wandelen in de wegen des Heren kan zo iets als evangelisatie bestaan. Het moge duidelijk zijn uit het voorgaande, dat wij eigenlijk dat woord liever niet gebruiken. Het klinkt zo organisatorisch, zo „trouw aan de algemeen-geldige beginselen zelf voor God iets te doen”, in plaats van dat wij wachten tot de Here ons roept om iets in Zijn Koninkrijk te mogen verrichten. Passief, deze houding? Zeker, want wij laten liever onze Vader in de hemel, Hij die beter tijden, gelegenheden en mogelijkheden weet dan wij, de weg, de tijd en de omstandigheden bepalen. Zeker, passief, maar meen niet, dat het een lichte en gemakkelijke taak zal zijn: Gods knechten hebben het altijd druk, daar Hij hen precies zoveel werk te doen geeft als zij aan kunnen. Het werken in Zijn Koninkrijk is geen ondraaglijke last, geen zwaar juk, daar Hij weet wat Hij van ons kan eisen en wat Hij ons te doen kan geven — maar het vraagt onze hele persoon, al onze gaven en al onze krachten.

Wat betekent dit alles nu praktisch, zo zult ge misschien vragen. Om eerlijk te zijn, we achten hetgeen we schreven het meest praktische dat er is. En alles wat volgt hoogstens wat aanwijzingen en nadere uitwisseling van ervaringen. Wij zijn haast bang om verder te gaan. Want God zal ieder op eigen wijze roepen, om in eigen vrijheid ook in deze in Zijn wegen te gaan. Dat is wel een van de grootste wonderen van Gods werk: de grote verscheidenheid, de volkomen vrijheid waarin gearbeid wordt, en daarbij toch de innerlijke en uiterlijke eenheid, het ontbreken van iedere chaos, het samenstemmen van alle delen en alle arbeid. Laat een ieder dat dus bedenken: wat we hier verder ook schrijven, het is niet meer dan persoonlijke ervaring, eigen opzet. Wij schrijven het slechts, omdat wij hopen anderen duidelijker te kunnen maken wat de hierboven uiteengezette principes kunnen betekenen.

Sommigen zijn dus geroepen. Niet een ieder als het ware automatisch (vergl. 1 Cor. 12). Ook niet een aantal mensen daartoe door de kerkeraad aangewezen — indien dat aanwijzen niet gebeurd is op grond van de eigenlijke roeping.

Sommigen zijn dus geroepen. Dat weten zij zelf heel goed. Dat kan niemand anders voor hen bepalen. Zijzelf kennen deze zekerheid dat God een taak voor hen heeft. Indien iemand zo iets begeert, laat hij dan bidden of de Here hem of haar duidelijk wil maken of in deze voor hem of haar een taak bestaat. De Here luistert zeker naar het gebed en Hij is een liefhebbend Vader, die geeft aan Zijn kinderen wat zij bidden in Christus' naam, dat is alles wat goed is voor Zijn Koninkrijk. Men lette er echter wel op: wij mogen de Here niet wegen en methoden gaan voorschrijven, maar wij moeten onszelf aanbieden, onze talenten en mogelijkheden, en vragen of Hij de wegen wil wijzen, hoe we daar het beste gebruik van kunnen maken. En dan bereid zijn te doen wat Hij ons te doen geeft. De middelen en wegen om dit werk te doen, aannemende, dat de Here een taak voor ons heeft, moeten we niet zelf bepalen noch zelf veroveren. Laten we Hem de leiding laten behouden, zodat Hij door ons kan werken, de Heilige Geest door ons kan spreken. Geld, boeken, ruimte, tijd, de juiste mensen, hulp, al die dingen moeten we niet zelf organiseren, maar wachten tot Hij ons de weg wijst en ons ze, in antwoord op ons gebed, geeft. Dat is bovendien al een getuigenis te meer voor de ongelovige, nl. dat men zelf ernst maakt met de verzekering, dat God de Levende is, Die hoort, Die ons aanziet, helpt in moeilijkheden, Die ons niet als het ware in eigen kracht maar „eigen boontjes laat doppen“.

Dit geldt ook voor de mensen, die God ons zenden zal om Zijn woord te horen. Nooit zullen we zelf, geforceerd, over tijd en gelegenheid beslissen. Maar we zullen, als God er ons de gelegenheid toe biedt, die ook aangrijpen om te getuigen van Hem, onze Heiland en Verlosser. Wel kunnen we, als we b.v. een ongelovige buurman of collega op bezoek krijgen, de Here er te voren om bidden, dat Hij die gelegenheden ook wil geven. En dat Hij ons de wijsheid wil geven, die op de juiste wijze te gebruiken. Let nu op: als die gelegenheid niet komt, neme men die ook niet zelf, maar wachte geduldig af, of misschien de volgende maal de goede tijd is. Misschien hebt ge deze, in eigen ogen voorbijgegangene tijd, toch wel degelijk iets belangrijks gedaan in het oog van die ander, b.v. door uw dagelijkse wandel en door rust, blijheid en vertrouwen getoond, dat uw leven anders is dan van een ander. Als die persoon dan terug komt een andere maal, is hij daarom wellicht beter bereid tot luisteren en misschien geeft God dan wel de kans om te spreken. En vaak met wonderlijk resultaat. Probeer dan niet tactisch te zijn of strategie te beoefenen, maar wacht rustig uw tijd af en gebruik wijsheid en inzicht, wacht af waarheen het gesprek geleid wordt door de vragen en de omstandigheden. Spreek vrijuit en gebruik al uw kennis van de Schrift, al uw ondervinding van Gods wonderlijke macht om te helpen, al Zijn grootheid in Zijn roepen van ons, en toon de vreugde, die het resultaat is van het kennen van Hem, waarin alle waarlijk liefde en vrijheid is geworteld.

Wilt u dit zo doen, dan kan dat natuurlijk alleen, wanneer uzelf de Here kent, Hem liefhebt, Zijn Woord bestudeerd hebt, dagelijks, als ge zelf op Hem vertrouwt in alle grote en kleine dingen van het leven.

Als we eens enkele richtlijnen kort willen samenvatten, dan zouden we dat zo kunnen doen:

1. Tijd en gelegenheid moeten we aan de Here overlaten.
2. Hij moet ons de mensen zenden, die Hij door ons roepen wil.
3. Wij moeten ons door eigen levenshouding, vertrouwen en Schriftkennis goed voorbereid hebben, zodat wij ook inderdaad iets kunnen vertellen van Hem, zowel uit Zijn Woord als uit eigen ervaring van Zijn verlossende liefde.
4. Geen gesprek, geen gelegenheid komt „uit de lucht vallen“. De Here geeft ons die mogelijkheden in antwoord op ons gebed. Dat versterkt ons ook zelf in ons geloof en leert ons ook te wachten tot Hij het de juiste tijd vindt. Doen wij het anders, dan hebben we eer de kans veel te verknoeien dan de Here te dienen.

Nog enkele opmerkingen willen wij maken. In de eerste plaats, dat wij in ons spreken met de mens, die God op onze weg geplaatst heeft om de blijde boodschap te verkondigen, ook volkomen ernst maken met Gods Woord. Geen theologie prediken, geen gangbare meringen in eigen kring. Niet wijzer willen zijn dan de wijsheid, die God in Zijn Woord ons geeft. Nooit proberen iets weg te redeneren, uit eigen kleingeloof. Als de Here Jezus spreekt over het altijd verhoren van het gebed, niet pogen met een smoesje de Here te „redden“ als het eens niet uitkomt — naar wij menen —, maar de woorden van Hem ernstig nemen, er naar doen, er op vertrouwen, en zo die ongelovige mens laten begrijpen, dat God nooit enige rechtvaardiging of enig goedpraten van onze kant nodig heeft, mogelijk wel, dat ook wij wel eens kleingelovig zijn, maar bereid zijn ons geheel aan Hem en Zijn Woord toe te vertrouwen. Als de Here Jezus spreekt over de Trooster, de Heilige Geest aan een ieder, die in Hem gelooft geschonken, dan van daaruit

ook verder spreken en niet pogen de Geest Gods te binden aan enige kerk of synode of welk keurslijf ook maar.

Gods Koninkrijk wordt nooit anders dan in gerechtigheid gediend — pook dus niet zonden goed te praten (b.v. van de kerk), die de ongelovige aanwijst. Wees in alles eerlijk en oprecht.

God is een God van wonderen: de Here Jezus bestraft de winden, en zij zijn stil, God beschermt zijn kinderen — soms is het nodig, dat Hij hun ogen opent om te laten zien, dat de hemelse heerscharen er nu al zijn (2 Kon. 6 : 17) —, Hij doet doden opwekken, zieken genezen, ja wonderen zonder tal worden er van Hem verhaald. Zullen we ze ook geloven? Weten, dat wij dezelfde God vandaag hebben, die ook nog heden kan doen wat toen gebeurde? De bijbel vertelt ons geen sprookjes, mooie, doch helaas oude sprookjes, maar realiteiten, die ook in onze tijd kunnen bestaan — en ook inderdaad bestaan. Als we maar willen opmerken. Wonderen geloven in onze tijd, nu wij allen een hersenspoeling van rationalisme en wetenschapsideaal doorgemaakt hebben, is moeilijk. Maar zonder dat zullen we nooit iemand in alle ernst van de waarheid der Schriften kunnen overtuigen.

Het beste is, in ons spreken met mensen, die de Here niet kennen, niet te gaan discussiëren. Het gaat hier niet om filosofische ideeën, niet om interessante theorieën. Maar om de levende God, de Heiland, die waarlijk verlost, de Heilige Geest, die werkelijk leidt en openbaart, de schepping, die echt Zijn werk is, de mens, die waarlijk verlost is. Het beste is daarom, zo dat mogelijk is, met die ander samen de bijbel te gaan lezen, U onder de tucht van de Schrift te stellen. Houd altijd vast aan deze regel: dat u niets wilt weten buiten hetgeen door God geopenbaard is. Alleen wat in de Schrift aanwijsbaar staat, kunt U voor zeker aan de ander vertellen. De ander moet ook duidelijk merken, dat U Uw wijsheid niet van Uzelf hebt.

Nog een regel, zo wij van regel mogen spreken, zouden we met klem naar voren willen brengen: nl. dat wat wij prediken nooit iets anders mag zijn dan Christus en die gekruisigd. Probeer nooit de kerk te prediken, of een gereformeerde levensstijl, of een bepaalde theologie, of een bepaalde organisatie, noch G.P.V., noch A.R., noch Ruimte, noch Opbouw, noch de Reformatie, noch het niet gaan naar de bioscoop, noch het niet reizen op zondag, noch het uitsluitend zingen van psalmen. Dat alles moge goed of niet goed zijn, het moge Gods werk zijn of mensenwerk, wat het ook is, wij mogen dat nooit prediken. Christus en Die gekruisigd, God en Diens grote liefde, God in Zijn toorn over de zonde, de wederkomst des Heren, de opstanding uit de doden van gelovigen en ongelovigen, het oordeel, eeuwige dood en eeuwig leven, dat alles en nog veel meer mag en moet gij prediken — niet hel en verdoemenis alleen, maar Gods genadige liefde in Jezus Christus voor de zondaar, die een ieder van ons is, gelovige of niet —, maar nooit zo iets als enige menselijke organisatie of wetenschap. Toon dat de Schrift waarlijk antwoord geeft op alle levensvragen — en niet onze georganiseerde wetenschappen.

Het kan duidelijk zijn, dat de hierboven kort uiteengezette wijze van doen moeilijk verenigbaar is met de geijkte evangelisatiemethoden. Ik kan eerlijk zeggen, dat ik ook helemaal niet geloof in opzettelijke evangelisatie, bij de mensen de huizen binnendringen, hen met reclame-methoden zoeken te trekken, iedereen en alleman pogen te bereiken — maar al te vaak vergetende de buurman in de straat of op de kantoorstoel.

Willen we werken in deze, laten we dan God bidden om gelegenheden en als Hij ons die geeft vrijuit getuigen van de hoop, die in ons is. Met hen, die we zo bereikten, bijbelclubs (van twee, drie tot max. 10 à 15 mensen) beleggen.

Maar nooit werken zonder dat God ons riep. Niet een ieder is hiertoe geroepen. En rustig afwachten hoe en wanneer Hij vruchten wil schenken.

Wij zijn er zeker van, dat, indien zo onder ons opgezien zou worden tot de Here en als een ieder getrouw was aan zijn roeping, een waarlijk reformatie het gevolg zou kunnen zijn — als God dat wil. Maar alle moeizame getob, zo weinig versterkend voor het geloof en soms zo weinig verheffend voor de buitenwereld, het gevolg van ons werken in eigen kracht, is dan zeker verleden tijd.

Nog een klein slotwoord: en als u nu het voorrecht heeft gehad iemand tot het geloof te mogen leiden, zult u hem dan vrij laten, de in Christus verworven vrijheid niet ontnemen door hem alle geboden, die gereformeerd heten, op te leggen (Col. 2 : 23)? Met zachte hand zult u hem raad kunnen geven, in voorzichtigheid en liefdevol geduld leiden tot Gods kerk. Bedenk, dat alle christelijke zede, die die naam waard is, vrucht van het geloof is, in vrijheid. Laat die vruchten vanzelf groeien en probeer ze niet kunstmatig aan te kweken. Vruchten van geloof zullen komen, indien u zich slechts houdt aan de regel, niets te willen weten buiten hetgeen er geschreven staat.

Met wat Dr Rookmaaker schrijft is niet alles over de evangelisatie gezegd. Er zijn ook nog andere aspecten. Ik zou b.v. ook en vooral willen wijzen op de prediking. Die moet in een zo duidelijke en directe taal en op een zo concrete wijze bediening van het evangelie zijn, dat een belangstellend „buitenstaander“ die volgen kan. Overigens, ik heb nog nooit zegen op de evangelisatie gezien, dan wanneer leden der kerk met grote toewijding aan mensen die „op hun weg kwamen“, het evangelie hebben gebracht. En dan voor alles in een duurzaam persoonlijk contact — waarbij hen „leven“ dat wat ze zeiden ondersteunde en aandrang.

C. V.

KERKNIEUWS

Aangenomen naar Capelle a/d IJssel, J. Rijnveld te Bunschoten-Spakenburg.

Bedankt voor Vlaardingen, P. Lok te IJmuiden.

Zilveren ambtsjubileum vierde Ds G. Boersema te Alblasserdam en Nieuw-Lekkerland. Ds Boersema stond vroeger te Pieterburen en Katwijk.

Ds H. Knoop herdacht 27 juni j.l. de dag, waarop hij voor 40 jaren in het ambt werd bevestigd. Ds Knoop diende de kerken van Schouwerzijl, Kooten, Gouda, Rotterdam-Delfshaven. Sinds 1957 is Ds Knoop emeritus.

Intrede. Na bevestigd te zijn door zijn schoonvader Ds P. K. Keizer van Groningen deed Ds Geersing op 17 juni zijn intree in de kerk van Zuidwolde (Dr.) Zijn intrepreek had tot tekst Hab. 2 : 1.

In de Geref. Kerk te Goes deed Ds A. N. Hendriks zijn intree. Hij werd bevestigd door Prof. C. Veenhof. Ds Hendriks koos tot tekst voor zijn intrepreek Joh. 17 : 17, 18, 19.

Subsidie Kerkbouw. De kerkeraad van Rotterdam-Delfshaven besprak in zijn vergadering van 13 juni in het bijzijn van de emeritus-dienaren Knoop en Kamphuis de kerkbouwsubsidie.

De Commissie van Beheer kreeg opdracht een onderzoek in te stellen naar door de overheid voor de betreffende kerkbouw ev. gestelde eisen, welke vervulling als zodanig niet behoort tot de roeping der kerk. Gedacht werd b.v. aan overeenkomstig de roeping van de overheid gestelde vereisten t.o.z. van stedenbouwkundige planning, schoonheidsvereisten, enz.

In de vergadering van 20 juni rapporteerde de C. v. B. over de eisen welke door de overheid gesteld waren t.a.v. het kerkgebouw.

Op grond van dit rapport werd het volgende besloten: De kerkeraad gehoord het rapport van de C. v. B., inzake de vereisten die de overheid heeft gesteld met betrekking tot de bouw van onze kerk, welke vereisten uitgaan boven die welke gesteld worden overeenkomstig de roeping der kerk voor de uitoefening van de eredienst besluit: de meerdere kosten, die deze vereisten meebrengen, ter financiering voor te dragen aan de overheid en draagt een commissie ad hoc op de tekst voor een missie, in verband hiermee te richten aan de overheid, op te stellen.

Evangelisatie. Het jaarlijkse congres voor Evangelisatie wordt dit jaar gehouden te Lisse op 4, 5, 6 juli. Sprekers zijn Ds A. Bos van Haarlem, Prof. Dr L. Doekes, Ds J. W. Verheij van Den Haag.

Theologische Hogeschool. Geslaagd voor het kandidaatsexamen P. Deddens te Kampen; voor het propaedeutisch examen W. Triemstra te Vollenhove.

Adressen. Cand. A. Kamer is verhuisd naar Bergweg 251a te Rotterdam. Telefonische boodschappen kunnen worden opgegeven op no 115535 te Rotterdam.

WELKE PREDIKANT

kan op 24 JULI de kerk van **APELDOORN** dienen?

Mededeling gaarne aan de Kerkeraad, p.a. Zwolseweg 10 II, Apeldoorn.

AANGEBODEN

PRIMA HUISPIJPOGEL

Ook zéér geschikt voor klein kerkje. Brieven onder no 1-7 Bureau v. d. Blad.

Drukkerij Steenberg

ZEIST - TELEFOON 03404-2452

Periodieken

Boekwerken

Handelsdrukkerij